

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ДОНБАСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

«Рекомендована до захисту»

Протокол №10 від 20.05.2020 р.

Завідувач кафедри

проф. Комаров С.А.

(підпис)

**РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРІЇ В РОМАНІ М. ДРЮОНА
«ОЛЕКСАНДР ВЕЛИКИЙ, АБО КНИГА ПРО БОГА»**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

зі спеціальності 014 Середня освіта

(Мова і література (українська))

Освітня програма – українська мова і література, англійська

Виконавець:

добувач 406-б групи

факультету соціальної та мовної
комунікації

Левченко Ольга Василівна

Науковий керівник:

к. філ. н., ст. викл.

Карпіна Олена Сергіївна

АНОТАЦІЯ

Левченко О. В. Роль особистості в історії в романі М. Дрюона «Олександр Великий, або Книга про Бога»

Дане дослідження присвячене виявленню та дослідженню ролі особистості в історії в романі М. Дрюона «Олександр Великий, або Книга про Бога»

Робота складається з трьох розділів. У першому визначено місце роману в творчому доробку письменника, концепції, що мали вплив на історіософські погляди Дрюона, та самі ці погляди. У другому розділі розглядається історіософська проблематика твору та способи її реалізації в тексті. У третьому розділі проаналізовано образ Олександра Македонського в світовій літературі та як спосіб вираження історіософських поглядів Моріса Дрюона стосовно місця й ролі особистості в історії. Автор дійшов висновку, що роман як відображення історіософської концепції М. Дрюона є актуальним, а отже вартий досліджень.

Ключові слова: художня біографія, історичний роман, історіософська концепція, образ, проблематика, композиція, особистість.

SUMMARY

Levchenko O. V. The role of personality in history in M. Druon's novel «Alexander the Great, or the Book of God»

This work is devoted to identifying and exploring the role of personality in history in M. Druon's novel «Alexander the Great, or the Book of God»

The work consists of three chapters. The first chapter identifies the place of the novel in the creative work of the writer, the concepts that influenced the historiosophical views of Druon, and these views themselves. The second chapter considers the historiosophical issues of the work and ways to implement it in the text. The third chapter analyzes the image of Alexander the Great in world literature and as a way of expressing Maurice Druon's historiosophical views on the place and role of the individual in history. The author came to the conclusion

that the novel as a reflection of the historiosophical concept of M. Druon is relevant and therefore worthy of research.

Key words: artistic biography, historical novel, historiosophical concept, image, problems, composition, personality.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади вивчення творчості М. Дрюона	7
1.1. Історичний роман «Олександр Великий, або Книга про Бога»	7
1.2. Рішення проблеми основної рушійної сили історії в гуманітарному знанні	10
1.3. Історіософські погляди М. Дрюона	12
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. Історіософська проблематика роману М. Дрюона «Олександр Великий, або Книга про Бога»	17
2.1. Реалізація творчого задуму автора в жанрі художньої біографії	17
2.2. Актуальність проблематики, порушеної у творі	19
2.3. Особливості сюжетно-композиційної організації роману	20
2.4. Система образів твору	22
Висновки до розділу 2	30
РОЗДІЛ 3. Образ Олександра Македонського	31
3.1. Образ Олександра у світовій літературі	31
3.2. Образ Олександра Македонського в творчості М. Дрюона як відображення його історіософських поглядів	35
Висновки до розділу 3	38
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42

ВСТУП

Життєвий шлях та творчість видатного французького літературного, культурного та політичного діяча Моріса Дрюона в нашій країні, на жаль, не вивчені, тому, обрана нами тема дослідження в межах бакалаврської роботи «Роль особистості в історії в романі Моріса Дрюона «Олександр Великий, або Книга про Бога»» є **актуальною**.

Мета роботи полягає у виявленні та дослідженні ролі особистості в історії у вищезазначеному творі М. Дрюона.

Визначена мета зумовила вирішення наступних **завдань**:

1. Визначити місце роману в загальному контексті творчості письменника;
2. Визначити які концепції щодо ролі особистості в історії є в історіософії;
3. Визначити історіософські погляди Моріса Дрюона;
4. Проаналізувати роман «Олександр Великий, або Книга про Бога» і визначити як автор реалізував свої історіософські погляди в цьому тексті.
5. Розглянути образ Олександра Македонського в світовій літературі.
6. Проаналізувати образ Олександра як відображення історіософських поглядів М. Дрюона.

Об'єктом дослідження є роман «Олександр Великий, або Книга про Бога» Моріса Дрюона.

Предметом дослідження є роль особистості в історії в романі М. Дрюона.

Для досягнення мети роботи і вирішення поставлених завдань нами використовувалися наступні **методи дослідження**:

- метод вивчення літературознавчих джерел;

- метод системного аналізу твору;
- культурно-історичний.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, який нараховує 40 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ М. ДРЮОНА

1.1. Історичний роман «Олександр Великий, або Книга про Бога» у загальному контексті творчості М. Дрюона

Моріс Самюель Роже Шарль Дрюон – видатний французький літературний, політичний та культурний діяч.

Він народився 23 квітня 1918 року в Парижі. Його батько Лазар Кессель був актором родом з Оренбургу. Про свою матір Дрюон писав: «Моя мама – наполовину бразильського походження, мій прадід народився на півночі Бразилії, близько екватора, був поетом і перекладачем Гомера і Вергілія. Один з моїх дідусів був фламандцем. Так що в мені – всі ці південні й північні крові, я – людина світу і французький патріот». Але у 1908 році родина була змушена переїхати з Росії до Німеччини. Пізніше Моріс узяв прізвище свого вітчима Рене Дрюона, який був вихідцем із видної родини на півночі Франції, коли його мати вдруге одружилася.

Дитячі роки письменника пройшли в Нормандії. Його першими публікаціями були виступи з оглядами в літературних журналах. На той час йому було вісімнадцять років.

У період з 1937 по 1939 Моріс Дрюон навчався у Паризькому університеті на факультеті політичних наук. У 1940 році отримав військове звання офіцера кавалерії після закінчення військової школи у місті Сомюр. Брав участь у Другій світовій війні. Демобілізувався після поразки Франції та залишився в неокупованій зоні. Брав участь у Французькому опорі. У 1942 році приєднався до руху «Вільна Франція», який створив Шарль де Голль у Лондоні, до якого Моріс дібрався інкогніто через Іспанію та Португалію. Став одним з близьких соратників де Голля та займався у штабі питаннями інформації. І водночас з цим був фронтовим кореспондентом французьких і союзницьких військ.

У 1943 році написав «Пісню партизан» разом із своїм дядьком Жозефом Кесселем (письменником і героєм Французького опору). Твір став неофіційним гімном Французького опору часів Другої світової війни. Автором музики і початкового, російського, тексту була Ганна Юрїївна Бетулінська, яка на той час була вже відома як французька співачка й композитор Анна Марлі.

Ця пісня зробила Моріса Дрюона відомим і надихнула його на створення першого роману.

З 1946 року Дрюон присвячує себе літературній діяльності.

У 1948 році виходить друком його перший роман «Сильні світу цього», за який автор отримав Гонкурівську премію. Ця робота стала першою частиною трилогії «Кінець людей», другий та третій романи були видані у 1950 і 1951 роках відповідно.

Авторству Моріса Дрюона також належать такі твори, як афористичні «Нотатки» (1952 р.), натуралістичний роман «Хтивість буття» (1954 р.), міфологічна дилогія «Мемуари Зевса» (1963 р.; 1967 р.), книга «Влада» (1965 р.), цикл оповідань «Щастя одних...» (1967 р.).

Світову відомість йому приніс семитомний цикл гостросюжетних історичних романів «Прокляті королі» (1955-1977 рр.).

Усього Моріс Дрюон написав більше ніж п'ятдесят романів, драматургічних поем і п'єс. За успіхи в літературній творчості був удостоєний премій Принца Монако, Сен-Симона та д'Обіне у 1966 р., 1998 р. та 2000 р. відповідно.

У грудні 1966 р. його було обрано членом французької академії.

У період з 1970 по 1980 рр. письменник активно займався політичною діяльністю, а саме обіймав посаду міністра культури (1973-1974 рр.), був депутатом Європейської парламентської асамблеї, обіймав посаду президента Асоціації лауреатів Гонкурівської премії.

Моріс Дрюон став одним із сімдесяти п'яти володарів Великого хреста ордена Почесного легіону – вищої державної нагороди Франції. Окрім цього,

він був удостоєний високих державних нагород Аргентини, Бельгії, Бразилії, Великої Британії, Греції, Італії, Лівану, Марокко, Мальти, Мексики, Монако, Португалії, СРСР, Росії, Сенегалу, Тунісу.

У липні 1993 року наказом президента Російської Федерації Бориса Єльцина Моріс Дрюон був нагороджений орденом Дружби народів «За великий внесок у розвиток і зміцнення культурних зв'язків між Росією і Францією».

У 2005 році за ініціативи Російського фонду культури письменнику було вручено Почесний знак «За видатний внесок у зміцнення культурних зв'язків між Росією і Францією».

У 2007 році Дрюон став іноземним членом Російської академії наук.

Помер Моріс Дрюон 14 квітня 2009 року. Похований у своєму маєтку – абатстві Фез, у місті Лез-Артіг-де-Люссак. [36]

Роман «Олександр Великий, або Книга про Бога» належить до раннього періоду творчості. У цей час Дрюон захоплювався античністю та пізнанням особистості, зацікавленість в якій у нього з'явилася завдяки Л. М. Толстому. І це сприяло написанню творів на античну тематику (1940-1963 рр.). Окрім вищезгаданого роману до цього періоду належать «Мемуари Зевса» (1963 р.).

У цих творах головне місце посідає проблема особистості, яка наділена владою і від якої залежать долі інших людей. Моріс Дрюон писав: «Мене завжди приваблювали міфи. Я хочу сказати індивідууми, натура яких та їх доля приймали б вигляд міфу, зразку, символу». [38; 39]

Роман про Олександра Великого був уперше виданий у 1958 році. Ця робота є важливим етапом у творчості Дрюона. Саме у цьому романі роздуми письменника про роль особистості в житті держави набувають форми філософських роздумів.

Історична постать Олександра Македонського стала першою, художню біографію якої створив автор. Саме образ імператора надихнув Моріса на поглиблення дослідження особистості. [17]

1.2. Рішення проблеми основної рушійної сили історії в гуманітарному знанні

Проблема основної рушійної сили історії порушувалась багатьма філософами починаючи ще з античних часів. Але найбільший розвиток цього питання припадає на першу половину двадцятого століття. Мислителі цього часу приходять до думки, що цією рушійною силою є особистість.

Карл Ясперс розглядає такі поняття як «народ», «публіка» і «маса». У його розумінні народ є структурованим, таким, що усвідомлює сам себе у своїх життєвих устоях, у своєму мисленні й традиціях.

На відміну від народу, маса позбавлена цих рис. Натомість, вона є об'єктом пропаганди, їй не притаманна відповідальність, до того ж вона має найнижчий рівень свідомості. Ясперс наголошує на тому, що маси утворюються тільки за умов втрачання людьми свого «коріння», коли ними стає легко керувати і кожного з них можна з легкістю замінити іншим без втрат для тих, хто керує цією масою. Але при цьому, на думку Карла Ясперса, історичний розвиток не можливий без мас, і кожен, хто бажає здобути значущості, намагається йти в ногу з ними.

Описуючи масу, він відмічав її внутрішню, психологічну близькість до тоталітарного суспільства. «Люди часто не задоволені своїм існуванням і звинувачують обставини, в яких шукають єдину причину, замість того, щоб шукати її в самих собі. У них діє інстинкт ненависті, а також наснаги, але перш за все інстинкт волі до влади як такої. Незважаючи на те, що вони не знають того, що їм вже варто було б знати, а також чого вони, власне, хочуть, вони вибирають, діють, як ніби це їм відомо. Необачний висновок відразу ж веде від нікчемного знання до хибної безумовності фанатизму». [35] На підставі збудження сил позасвідомого й виникають більшовизм і фашизм. [15]

Проміжною ланкою між народом і масою К. Ясперс вважав публіку,

яка є подібною до маси, але при цьому вона втілює в собі суспільну думку про духовні цінності, хоча їй притаманною є часта зміна своїх оцінок. Найбільш відмінною рисою публіки є те, що кожен індивід живе у суспільстві, яке до нього прислухається і взаємовпливає на нього. Він являє собою певну цінність і є пов'язаним зі своїм народом, його мовою й духовною традицією. [13]

Навіть розглядаючи такі поняття як народ, публіка й маса, Ясперс наголошує на тому, що очолює або керує цими утвореннями саме особистість.

Арнольд Джозеф Тойнбі проголошував людину творцем історії. На його думку саме від індивіда залежить будь-яка соціальна дія.

У своїх роботах він розглядає динаміку цивілізації, використовуючи для цього такі поняття як «закон виклику й відповіді» та «творча меншість». Згідно цього закону визначається адекватність «відповіді» до «виклику» будь-якої історичної ситуації, і ця адекватність є заслугою «творчої меншості», яка спочатку панує завдяки силі свого авторитета, а згодом вона стає «панівною меншістю».

Під «творчою меншістю» Тойнбі розуміє особистостей, які найбільш повно реалізують конструктивні здібності людської природи на благо і в інтересах усіх членів суспільства. Такі індивіди здатні активізувати все людство; звичайні, прості люди, рядові члени суспільства стають послідовниками і провідниками їх піднесених ідей. [33]

1.3. Історіософські погляди М. Дрюона

На формування історіософських поглядів М. Дрюона вплинув ряд обставин, які письменник зазначав у своїх спогадах, інтерв'ю та публіцистичних творах.

Філософія Дрюона розвивалася не тільки під впливом історичних подій, свідком та учасником яких він був. Але й значний вплив на нього мали концепції філософії історії таких вчених, як К. Ясперс, Р. Арон, А. Дж. Тойнбі, О. Шпенглер.

Письменник осмислює історію та філософію історії паралельно одне одному за допомогою різних гносеологічних аспектів, які об'єднують авторський суб'єктивізм та об'єктивне тлумачення філософії історії, яке є загальнозначущим у філософії історії та особистим у письменника. Розрізнені філософські ідеї автора представлені в його публіцистиці періоду з 1940 року по 1968 рік.

Н. Є. Єрофеева та Т. Є. Краутман за допомогою тезаурусного підходу об'єднують ці ідеї в завершену концепцію, що базується на основі ключових понять філософії історії:

- історія як універсальне знання про минуле;
- історична ситуація;
- час та епоха;
- маса, публіка, народ;
- роль особистості в історії. [13]

За Вал. А. та Вл. А. Луковими, «єдність тезаурусу забезпечується суб'єктивно через єдність особистості» [23]. На підставі усього вищесказаного можна сформувати такі константи в концепції письменника:

- гносеологічна константа (при вивченні історії автору притаманне творче та філософське переосмислення історичних процесів та

реальності);

- діяльнісна константа (окрім власного переосмислення історії автор залучає читачів до полеміки, бажаючи отримати своїх однодумців);
- аксіологічна константа (виховання автором своїх читачів на етичних та моральних уроках, які М. Дрюон знаходить в історії, та переконання читачів у спадкоємності поколінь);
- константа співвіднесеності авторського тезаурусу через читацькі тезауруси (ототожнення світової історії читачами крізь призму авторського ціннісного підходу). [13]

За Н. Є. Єрофєєвою та Т. Є. Краутман, публіцистику письменника можна порівняти з філософським осмисленням реальності. Вони наголошують на тому, що тезаурус Моріса Дрюона нерозривно пов'язаний з осмисленням місця людини, і передусім письменника, у суспільстві, яке вона сама собі визначила мірою відповідальності за події, що трапляються. [13] І слова самого письменника це підтверджують: «Після тридцяти років, якщо хочете, після присудження Гонкурівської премії, я відчув своє призначення міркувати про долі мені подібних. Я зарахував себе до прогресивних діячів, у повному розумінні цього слова, так як для мене прогрес людства, якщо не постійно очевидний, то принаймні, можливий». [37]

Для М. Дрюона «історія» - це певна реальність, точніше, пізнання цієї реальності. І свій підхід у вивченні історії письменник пояснює тим, що, на його думку, «історичний сюжет надає письменнику широкі можливості – на реальній основі, яку надають йому достовірні факти минулого, - висловити й передати іншим своє бачення людської природи, своє уявлення про людину». [26, с. 78]

Дослідники творчості Дрюона наголошують на тому, що проблема людини як «історичної істоти» [13], яка не може скинути з себе тягар історії, посідає особливе місце в філософії історії й концепції письменника. Складність у тому, що кожна людина як індивід уособлює в собі і народ, і

масу. Але відчуває при цьому себе по-різному. За умови, що ситуація примушує бути масою, індивід намагається зберегти свій зв'язок з народом і при цьому залишитися особистістю.

Моріс Дрюон, як і Карл Ясперс, розрізняє поняття «народ» і «маса». Для них народ – це явище історично неоднорідне; він є творцем історії, але його творча роль історично неоднакова, як неоднаковим є й сам народ на різних рівнях розвитку суспільства, неоднаковим є його досвід, знання та свідомість. Письменник також наголошує на тому, що зростання впливу народу на життя суспільства, у першу чергу, обумовлено зростанням темпу історичного розвитку. «Народ сповнений життєдайних сил... Поставте перед ним велике завдання – і він його виконає». [10]

М. Дрюон підтримував погляди А. Дж. Тойнбі стосовно того, що саме людина як індивід є творцем історії, бо «ніхто не може вважати себе самим собою, не виражаючи свою сутність у дії». [33] «Людина може бути щасливою лише тоді, коли все, що вона має, є завойованим і отриманим завдяки її власним зусиллям». [40]

Письменник поділяє суспільство на «інертну масу і еліту (творча меншість) поряд з якою стоять великі особистості, і саме творча меншість веде усе суспільство історичним шляхом. Людина стає творцем історії. Велика особистість розбуджує інертні маси, створюючи соціальні конфлікти». [13, с. 176] Саме тому М. Дрюон так вибагливо ставився до таких особистостей. «Народи чекають від дипломатів, економістів, соціологів, міністрів – тих, до чийх рук було віддано долі суспільства, щоб вони стримали слово і вказали їм шлях». [10]

Висновки до розділу 1

Ми зазначили основні біографічні відомості, що стосуються подій, які мали вплив на творчість Моріса Дрюона. Таким чином він предстає перед нами не тільки як видатний французький письменник, культурний діяч і політик, а й певною мірою як філософ.

Роман «Олександр Великий, або Книга про Бога» належить до раннього періоду творчості письменника (роман вперше було видано у 1958 р.), коли він захоплювався античністю та пізнанням особистості.

У творчості Дрюона цей твір посідає важливе місце у зв'язку з тим, що, починаючи з цього роману роздуми письменника про роль особистості в житті держави набувають форми філософських роздумів.

Проблема основної рушійної сили історії цікавила філософів починаючи з античних часів. Найбільшого розвитку вона набула у першій половині XX ст.

Серед мислителів цього періоду ми можемо виділити Карла Ясперса та Арнольда Джозефа Тойнбі як таких, що найбільше вплинули на історіософські погляди Моріса Дрюона.

Карл Ясперс у своїх роботах розглядав такі поняття як «народ», «публіка» і «маса», зазначив різницю між ними та їх вплив на хід історії. Слід зауважити, що Ясперс наголошував на тому, що, не зважаючи яке саме це утворення, на чолі завжди буде особистість.

А. Дж. Тойнбі у своїх роботах зазначає, що «творча меншість», тобто індивіди, що здатні активізувати й очолити простих членів суспільства, завдяки силі свого авторитету згодом стають «панівною меншістю».

Серед письменників найбільший вплив на Моріса Дрюона мав російський письменник Л. Толстой, завдяки якому Дрюон захопився пізнанням особистості.

Історіософські погляди М. Дрюона формувалися під впливом його

сучасників (О. Шпенглера, А. Дж. Тойнбі, Р. Арона та інших). Більш за все митця турбувала проблема осмислення місця людини, і передусім письменника, у суспільстві, яке вона сама собі визначила мірою відповідальності за події, що трапляються. І тому М. Дрюон розглядав людину як індивіда, що здатен бути рушійною силою історії.

РОЗДІЛ 2

ІСТОРИОСОФСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНУ М. ДРЮОНА «ОЛЕКСАНДР ВЕЛИКИЙ, АБО КНИГА ПРО БОГА»

2.1. Реалізація творчого задуму автора в жанрі художньої біографії

Творчим задумом автора щодо роману «Олександр Великий, або Книга про Бога» є показати особистість, яка творить історію. А для того, щоб переконати читача у твердженні «особистість є основною рушійною силою історії», була обрана усім відома історична постать – Олександр Македонський. Тому для реалізації цього задуму було обрано художню біографію.

Однією з найважливіших рис цього жанру є творче змалювання життєвого шляху конкретно-історичної особи, реалізоване на основі справжніх документів і подій свого часу з глибоким зануренням письменника в її духовність і внутрішній світ, соціальну та психологічну природу історичних діянь. [21]

М. Дрюон під час створення роману користувався творами Діодора Сицилійського, Трога Помпея, Квінта Курція, Плутарха й Арріана Флавія та дослідженнями на основі творів вищезазначених авторів.

За словами Моріса Дрюона, він «руководствовався тільки одним правилом: в своем изложении не просто придерживается общепризнанных исторических версий, а смело высказывает гипотезы». [9, с. 16]

Слід зазначити, що жанр роману можна визначити ще й як історичний. На це вказують не тільки такі критерії, як тема, що звертається в минуле, значна віддаленість між епохами, в якій написано роман і про яку йдеться в творі, наявність історичних подій і діячів, історична проблематика. Повністю підтверджує жанр роману історичний концептуальний критерій.

Звернення автора до цього жанру пояснюється тим, що час написання припадає на післявоєнний період, коли письменники прагнули філософського

осмислення історичних подій, визначення їх значення для країни та ролі особистості в цьому процесі.

Таким чином це призвело до відродження історичного роману у Франції.

2.2. Актуальність проблематики, порушеної у творі

У романі Моріса Дрюона «Олександр Великий, або Книга про Бога» порушено кілька проблем:

- проблема співвідношення особистості і влади;
- проблема відповідальності особистості правителя перед історією.

Обидві проблеми є актуальними і в наш час.

Щодо співвідношення особистості і влади, то незмінним залишилося те, що влада спроможна поглинути слабку особистість і змінити сильну. Але ці зміни дуже рідко бувають у позитивний бік.

Зазвичай людина піддається спокусам, які чекають на неї при отриманні цієї сили. Це приводить до втрати відповідальності за свої вчинки перед іншими людьми і відповідно перед історією.

Тобто, ці проблеми є взаємопов'язаними. І вирішувати їх потрібно комплексно.

У романі це показано як «сп'яніння» володарів владою. І ми бачимо як це руйнує самих володарів та як руйнуються держави, а з ними відповідно і їх історія.

Окрім вище зазначених головних проблем, у тексті роману є ще декілька, а саме:

- проблема батьків і дітей (взаємини між Олександром та його батьками);
- проблема ставлення переможців до полонених;
- проблема взаємин між подружжям (Олімпіада і Філіп)

2.3. Особливості сюжетно-композиційної організації роману

Роман написано у вигляді мемуарів найближчого соратника Олександра Македонського Аристандру з Тельмессу. Він був офіційним вісником правителів Македонії.

Твір починається з передісторії. Спочатку нам подають генеалогію македонських царів, потім йде розповідь про прихід до влади царя Філіпа. І тільки під кінець першої частини розпочинається історія Олександра.

Роман розпочинається епіграфом, який складають цитати з творів Жан-Поля Сартра «Диявол і Господь Бог» та Андре Мольро «Метаморфози богів». Далі йде передмова, у якій Моріс Дрюон розмірковує на тему долі «позашлюбних синів давнини» [9], приходячи висновку, що доля царя Олександра здається найвражаючою. «Він належить історії, а не легенді» [9, с. 14] Після цього йде власне роман, який складається з чотирьох частин, які в свою чергу поділяються на глави.

Окрім власне оповіді історичних подій з життя імператора, у романі є доволі багато невеличких глав-відступів, у яких автор подає роздуми Аристандра, якими їх уявляє собі письменник. Це роздуми на різні теми, але всі вони так чи інакше пов'язані з царем Олександром. Серед них можна виділити такі теми:

- взаємозв'язок вірувань і влади;
- якою повинна бути влада;
- яким повинен бути правитель як особистість (наприклад, чи потрібна правителю скромність: «если ты должен царствовать, управлять или господствовать, отбрось всякое искушение показать себя скромным... Кем бы ты ни был: пророком, министром или царем, требуй, чтобы тебе оказывали почести, которых ты достоин. Люби славу и вели славить себя. Преклонение перед тобой других показывает высоту твоего

положения.» [9, с. 115];

- від чого залежить доля (наприклад, бесіда Аристандра з Олександром, про те, чи зможе імператор повторити долю Ахілла: «– Она превзойдет судьбу Ахилла, если, как и он, ты сделаешь выбор между короткой, но славной жизнью и жизнью долгой, но бесславной. – Я уже сделал выбор. – Это еще и выбор богов. То, что называют свободой, есть способность, данная нам богами, выбрать из предлагаемых поступков те, что мы должны совершить.» [9, с. 127];
- пояснення вірувань і певних обрядів (наприклад, у главі Стіна Фів дається пояснення божественного походження царів: «Вначале жрецы Амона рассчитывают день и час, когда начало Амона находится в царствующем монархе, дабы тот мог произвести будущего наследника... Во время священного соития Амон принимает образ фараона. Покорная власти высших сил, царица при божественном совокуплении громко перечисляет качества и достоинства своего будущего сына». [9, с. 44]

Слід також відмітити кільцеву побудову роману: він розпочинається главою «Стела для Аристандра» (Аристандр розповідає хто він і чим відомий) і завершується главою «Стела Олександра» (Олександр розповідає про себе).

2.4. Система образів твору

У тексті яскраво змальовано як чоловічі образи, так і жіночі.

До жіночих образів належать Олімпіада (мати Олександра), Барсіна (його перша дружина), Роксана (друга дружина).

До чоловічих образів належать Олександр, Аристандр, Гефестіон (найкращий друг і коханець царя), цар Філіп, цар Дарій Кодоман.

Образ Олімпіади – це образ жінки, яка вважає себе причетною до світу богів, але при цьому є дуже жадібною щодо влади в світі людей.

Хоч зовні вона й прекрасна (про що свідчить її опис при першій появі: «Она держалась прямо, была стройна, только повязка из тончайшей прозрачной ткани слегка прикрывала ее бедра и грудь. Хотя все факелы были опущены к земле, казалось, что Олимпиада залита светом. Тело ее обвивала одна из змей Амона, чешуйчатая голова которой лежала на плече девушки как огромное живое украшение. Она была прекрасна: мраморно-белая кожа, узкое лицо, четкие очертания бровей. Но я как замороженный не мог отвести взора от огромных серых глаз, которые так часто являлись мне, в их слюдяном сверкании застыло выражение неотвратимости судьбы божественной жены. Судя по тому, с какой легкостью эта невысокая девушка носила на себе тяжелую змею, она обладала немалой силой». [9, с. 39]), але за своєю суттю вона є дуже жорстокою і мстивою.

Тут слід згадати як вона вчинила із сином коханки чоловіка, Аррідеєм: «Олимпиада сказала мне:

– Сделай так, чтобы он умер.

... Внебрачному сыну Филиппа стали давать медленнодействующий яд. Еще с колыбели мрак слабоумия начал сгущаться в его сознании и искажил черты его лица. Таким он останется до конца жизни». [9, с. 70]

Як помстилася своєму чоловікові за те, що той не сприймав її як земну дружину бога та постійно зраджував їй, підтримавши наміри Павсанія:

«Отвергнутая царица выразила ему (Павсанию) сострадание, тем самым еще больше распалив его злобу. Она дала ему понять, что щедро одарила бы того, кто смог бы избавить ее от неверного супруга. Об убийстве в таких случаях не говорят прямо, но намеки были довольно недвусмысленны». [9, с. 149]

Або як довела до самогубства другу дружину Філіпа і жорстоко позбулася її сина: «Развязав шарф, Олимпиада протянула его сопернице и сказала:

– Можешь повеситься, супруг наш мертв. Если тебе не хватит смелости, я позову мою охрану.

И она оставила Клеопатру одну, выставив к дверям покоев преданных ей воинов. Некоторое время спустя, когда стражники, удивленные тем, что из покоев не доносилось никаких звуков, раскрыли двери, взору собравшихся предстало страшное зрелище лежащего у стены трупа молодой женщины с почерневшим лицом и вывалившимся языком. Тогда Олимпиада приказала, чтобы ей принесли маленького Карана. Она взяла младенца, которого прочили в соперники ее сыну, и в сопровождении служанок отправилась в храм Амона. Там она приказала жрецам разжечь огонь в жертвеннике и бросила младенца в пламя как искупительную жертву». [9, с. 156-157]

Отже, ми можемо сказати, що Олімпіада була царицею, якій лише титулу було замало, і вона прагнула отримати реальну владу. До людей, які ставали на її шляху вона ставилася дуже жорстоко й могла з легкістю позбутися їх, зазвичай, вона робила це чужими руками.

Наступний жіночий образ – це перша дружина Олександра, Барсіна.

Образ Барсіни вирізняється серед усіх жіночих образів роману. На відміну від жорстоких і підступних інтриганок, вона є надзвичайно мудрою, чуйною і врівноваженою жінкою.

М. Дрюон не подає розгорнутого опису зовнішності персіянки, а тільки називає її одною з найгарніших жінок або красунею царської крові. Але при цьому автор не одноразово вказує на її освіченість та мудрість: «Александр улюбилось подолгу слушать очаровательный голос высокообразованной

собеседницы, одинаково хорошо разбирающейся в культуре Персии и Греции, откуда родом была ее мать ... Она обладала довольно широкими познаниями, чему в немалой степени была обязана многочисленным путешествиям». [9, с. 207] «Она, как никакая другая женщина, могла выслушать и понять собеседника, любила мечтать, умела стойко переносить неудачи и превратности судьбы, а также с радостью встречала улыбку фортуны ... Александр женился на дочери Артабаза, но официально не признал ее царицей, ибо считал, что право на корону принадлежит только одному ему, сыну бога. Барсина была далека от мысли что-либо требовать и смиренно все принимала как должное». [9, с. 208]

Отже, Барсіна є ідеальною дружиною для такого царя як Олександр Великий, який в жінці цінує не тільки її красу, а й розум. Вона є надзвичайно сильною духом і здатною бути підтримкою своєму чоловікові.

Друга дружина Олександра, Роксана, за своїм характером є схожою на його матір і ця схожість допомогла їм знайти спільну мову, коли вони об'єднали свої сили після смерті царя з метою утримати владу в своїх руках. Під маскою ніжної та витонченої краси, вона ховає великі амбіції щодо свого статусу: «За внешней мечтательностью и кротостью Роксаны скрывались надменность, тщеславие и непреклонная воля. Персидская царевна лелеяла тайную надежду стать возлюбленной властелина мира, известного холодностью и безразличием к женским чарам... После свадьбы Роксана была провозглашена царицей, удостоившись чести, которой так и не удостоилась первая жена, Барсина.». [9, с. 316]

Цариця була дуже ревнивою (стосовно своїх прав на місце першої дружини, тобто цариці), але ніколи не показувала цього відкрито через страх перед своїм чоловіком, бо той міг просто позбутися її. Яскравим прикладом цього є ситуація, коли Олександр зібрався одружитися втретє одразу з двома перськими царівнами: «У Роксаны не было детей, и потому она в двойной женитьбе Александра усматривала ожидающую ее немилость и крушение всех надежд ... Слишком коварная, чтобы открыто высказывать бесполезные

возражения, Роксана затаила в глубине своего сердца неотступную жажду мщения, но изображала любящую жену, беспрекословно подчиняющуюся воле супруга и понимающую, что его бракосочетание преследует лишь достижение высокой политической цели». [9, с. 350]. А от Барсіна не переймалася з цього приводу, бо мала сина від Олександра, який мав всі права на престолонаслідування.

Але не зважаючи на свій характер, Роксана не була такою жорстокою як Олімпіада. Вона просто намагалася бути єдиною жінкою і царицею Олександра Македонського.

Образ Олександра Великого представлений нам у своєму розвитку. Завдяки цьому ми можемо простежити як і завдяки чому формувалася особистість цього історичного діяча, який був здатен творити історію і створити нову політичну мапу світу.

У першій частині роману йдеться про його дитинство та юність, про його вчителів. І тут же подається опис його зовнішності: «К шестнадцати годам Александр Македонский стал прекрасным юношей среднего роста, с широкой грудью и хорошо развитой мускулатурой. У него была светлая, молочного цвета кожа, розоватая на подбородке и животе. Голову в ореоле золотисто-рыжих волос он держал слегка склоненной к левому плечу, и эта привычка останется у него навсегда. Взгляд глаз разного цвета (один голубой, другой карий) был всегда испытующе устремлен в небо и на людей. От тела его исходил нежный аромат, не поддающийся определению и сравнимый с запахом букета цветов, ведь богу свойственно издавать приятный аромат.» [9, с.101]

Окрім чудової зовнішності, Олександр був дуже розумним й легко засвоював нові знання: «Аристотелю хватило трех лет, чтобы научить его всему, что нужно знать из области геометрии, географии, права, морали, физики, медицины, истории и философии, для того чтобы, став царем, он был им не просто по должности, но и по уму и мог помериться знаниями с любым человеком, независимо от того, какому бы научному занятию тот ни посвятил

себя». [9, с.98]

На підставі вищеназваних характеристик, можна сказати, що юний царевич був різнопланово обдарованою людиною.

На світогляд Олександра, окрім Аристотеля, вплинули також увіщування Олімпіади щодо його божественного походження. Ці думки були підсилені Аристандром, який навчив хлопця:

- гаданню на нутрошах тварин, що були принесені в жертву богам;
- «произносить эти имена (імена богів) так, как это делают служители культа, придавая волшебным словам интонации, приводящие в действие силы, которыми наделены эти боги»; [9, с. 66]
- трактуванню видінь та знаків.

Саме ці дві особи найбільше вплинули на світосприйняття та на сприйняття самого себе. Завдяки ним Олександр багато уваги приділяв релігії та її служителям.

Стосовно Олександра Македонського як рушійної сили історії. Таким він перед нами постає тоді, коли вже унаслідував трон Філіпа.

Свій шлях царя він розпочинає з того, що роздає все своє майно: «Из наследия Филиппа он хотел сохранить себе только корону, относясь ко всему остальному богатству как к данному во временное пользование. Он не скупясь одаривал приближенных. Пораженный такой безумной щедростью, один из его военачальников, Пердикка, воскликнул:

– Царь, что же ты оставляешь себе?

– Надежды, – с улыбкой ответил Александр». [9, с. 168]

Цей момент є показовим стосовно його ставлення до багатства, тобто для нього є більш важливими ціль, слава, враження, яке він справляє на людей.

Після цього розпочинається шлях Олександра як непереможного полководця. На відміну від інших головнокомандуючих, він б'ється у перших рядах незважаючи на можливу небезпеку, ніби дійсно перебуваючи під

божественною охороною.

Наступним кроком у його творенні історії є об'єднання усіх завойованих земель. І тут Олександр постає перед дилемою: як об'єднати ці землі? і яку форму правління встановити? Цар обирає толерантність.

І для Моріса Дрюона терпимість – це ознака величчю і спосіб досягнення прогресу для будь-якої нації.

Щоб стати ближчим до нових підданих, Олександр починає одягатися на перський манер, слідувати перським традиціям. До того ж всі чотири його дружини були за походженням персіянками (Брісіна мала грецьке коріння). А також цар, коли одружувався втретє, наказав своїм офіцерам і десятьом тисячам грецьких воїнів в один день одружитися з персіянками (за кожну наречену цар дав приданне).

Але такі методи були дещо занадто радикальними. І в цьому простежується певна незрілість особи Олександра.

Під кінець свого життя цар, виконавши волю богів, але будучи поглинутим жадібністю, починає возвеличувати себе на рівні бога: «Александр отправил гонцов из Суз в греческие города, от жителей которых он требовал признать его, сына Зевса-Амона, истинным богом ... Александр был признан Афинами как тринадцатый бог Олимпа». [9, с. 346]

Цар до останнього намагався продовжувати свої завоювання, навіть коли вже був присмерті: «Он верил в свою звезду, был одержим идеей, что судьба его схожа с судьбой Ахилла, и знал, что должен умереть молодым ... он никогда не думал о смерти и поступал так, будто ему еще предстоит жить долгие годы. Ведь умереть молодым, говорил он, не означает умереть завтра. Иллюзия будущего существует до последнего вздоха». [9, с. 369]

Отже, образ Олександра – це до абсурдності непереможна і не зламна людина.

Образ Аристандра – це образ оповідача, безпосереднього учасника описуваних ним подій. Він завжди і всюди супроводжував македонських царів, віщував їм волю богів.

Саме завдяки тому, що роман представлений як мемуари Аристандра, він набуває більшої достовірності.

Ця особа мала значний вплив на Олександра. І можна сказати, що навіть де в чому керувала діями царя.

Філіп виступає в романі як грубий варвар, який бачить сенс тільки у битвах, вині, золоті та у розпусті.

У людях він перш за все цінував фізичну силу. При всій своїй байдужості до Олександра, він здатен хвилюватися через нього. Як це було, наприклад, коли царевич намагався впоратися з Буцефалом.

Образ Дарія Кодомана є ідеальним противником для Олександра Македонського і певним його антиподом.

Це можна побачити з того, що Олександра порівнюють із стрілою, він завжди у русі, а Дарія порівнюють зі статуєю, він сам не рухається (ніякої дії з його боку немає, він тільки зникає так, як і вся його держава).

Дарій виступає як образ сталої цілісності, що притаманна минулому, яка зникає з приходом нової сили, яка змінює все під себе.

Образ Гефестіона – це Патрокл, що завжди слідує за своїм Ахіллом (Олександром).

Ці двоє були разом ще з юнацтва: «Среди сверстников в роце нимф предметом своей юношеской любви Александр избрал прекрасного Гефестіона ... Они много времени проводили вместе, и незаметно дружеские симпатии переросли в трогательную нежность. Теперь они всюду ходили, взявшись за руки или обняв друг друга ... С каждым днем они все больше убеждались в том, что созданы друг для друга. Друзья решили никогда не расставаться и скрепили свой союз тайными клятвами. Удивительно, но они сдержали клятвы, и мечты их детства исполнились». [9, с.100]

Вони дійсно залишились разом до кінця. Між ними ніколи не було ніяких суперечок.

Гефестіон, як і Патрокл, пішов з життя раніше за свого друга. І те, як пережив цю подію Олександр, показує глибину їх почуттів один до одного:

«Ни один человек в мире не убивался так по своему другу, ни одна возлюбленная не рыдала так над любимым, ни один брат не стонал так по родному брату, как Александр оплакивал Гефестиона. Вид царя был ужасен: лицо заросло щетиной, одежда превратилась в лохмотья, пряди волос он в отчаянии обрезал ножом. Он сам вел под уздцы лошадей, везущих останки Гефестиона, гривы и хвосты которых, согласно печальному обычаю, были коротко острижены. В знак траура Александр повелел остричь гривы всем лошадям и мулам в армии, запретил музыку в городе, приказал снести зубцы с крепостных стен, погасить огни в храмах, что полагалось делать только по случаю смерти царя... Траур длился три месяца». [9, с. 363]

Смерть кращого друга певною мірою надломилa стальну волю Олександра й стала передвісником його власного кінця.

Висновки до розділу 2

Моріс Дрюон реалізував свої історіософські погляди в романі «Олександр Великий, або Книга про Бога», який написав у жанрі художньої біографії. Це дозволило авторові поступово прослідкувати розвиток та вплив Олександра на світову історію.

Під час роботи над романом автор користувався працями з історії таких античних авторів, як Діодор Сицилійський, Помпей Трог, Квінт Курцій, Плутарх та Арріан Флавій.

Якщо звернути увагу на сюжетно-композиційну організацію твору, то ми можемо зазначити, що роман написано у вигляді мемуарів найближчого соратника Олександра Македонського Аристандра з Тельмесса.

На початку твору подається характеристика попередніх правителів Македонії, що дає нам можливість порівняти правління Олександра та попередніх царів.

Основний сюжет твору перемежається главами-відступами, в яких надаються пояснення та роздуми Аристандра про тодішню релігію, культуру тощо.

Щодо проблематики роману, ми визначили головні, а саме проблему співвідношення особистості і влади та проблему відповідальності особистості правителя перед історією.

Проаналізувавши систему образів твору, ми виділили декілька груп:

- головний герой (Олександр Македонський);
- ті, що мали вплив і спрямовували розвиток особистості Олександра (Олімпіада – мати, Аристандр – вчитель);
- ті, що виступали як підтримка царя (Гефестіон – найкращий друг, Барсіна – перша дружина, Роксана – друга дружина);
- ті, що стали контрастом для образу головного героя (цар Філіп – батько, цар Дарій Кодоман – ворог).

РОЗДІЛ 3

ОБРАЗ ОЛЕКСАНДРА МАКЕДОНСЬКОГО

3.1. Образ Олександра у світовій літературі

Олександр Македонський у світовій літературі представлений як один з наймогутніших людей в історії. У давні часи він сприймався як сакральна фігура й символ влади і могутності людини. Йому присвячена велика кількість літературних творів та міфів.

Найбільшої популярності образ Олександра набув у часи Середньовіччя, коли сталась його міфологізація та асиміляція християнською та мусульманською традиціями.

Антична література створила уявлення про Олександра як про політичного та воєнного діяча. Розкриття образу македонського царя як особистості є притаманним для більш пізніх часів. Саме з цим пов'язане розділення створення історії та біографії Олександра, яке зробили Плутарх та С. А. Жебелев. [14]

Серед східних вчених слід зазначити аль Біруні та його працю «Пам'ятники минулих поколінь», в якій Олександр Македонському присвячено окремий розділ «Слово про розбіжності народів про те, хто такий цар, якого називають Зу-ль-Карнейном». У цій роботі автор створив східну хронологію світових подій. Це відбулось на межі першого та другого тисячоліть нашої ери, що набагато раніше, ніж була створена європейська.

Аль Біруні у своїй роботі подає відомості про діяльність македонського царя, але основна увага приділяється розкриттю Олександра як правителя-пророка, який був до Магомета. Автор також наводить декілька версій про походження Зу-ль-Карнейна.

На сприйняття образу Олександра значний вплив мало згадування його в Корані. Там він представлений як борець із зороастризмом, що підготував ґрунт для розповсюдження ісламу, а його завойовницькі походи – як жага до

пізнання нового. Це знайшло відображення і в біографії, яку створив мусульманський історик ат-Табарі.

Образ Іскандера в творах східних поетів дещо відрізняється. Так Абул-касим Фірдоусі в поемі «Шах-наме» описує його як мудрого філософа, який робить все заради свого народу і не виступає проти зороастризму.

Нізамі змальовує Олександра як борця та захисника своєї країни, який визволяє пригноблених, які звертаються до нього по допомогу. Таким чином автор наголошує на тому, що македонський цар веде тільки справедливі війни.

У поемі «Стіна Іскандера» Алішер Навої представляє Олександра Македонського і як філософа, і як полководця. Герой замальовується як зразок для наслідування, який поєднує в собі риси зразкового шаха та релігійної людини.

З цього ми можемо зробити висновок, що образ Олександра використовувався з такими цілями:

- 1) представлення його як зразка для наслідування;
- 2) оспівування подвигів.

У світовій літературі образ Олександра Македонського інтерпретується як непереможний полководець та видатний монарх.

Для авторів епохи Просвітництва, як зазначає Чиглинець Є. О., була характерною антимонархічна спрямованість при використанні образу Олександра. Наприклад, памфлет американського революційного демократа Томаса Пейна «Нові відомості про Олександра Великого», в якому автор спочатку зображує македонського царя у царстві тіней перетвореного на коня в упряжці, пізніше – на клопа, який з жалюгідним виглядом благає про помилування. Автор змилювався над ним і посадив на гілку, де того миттєво склювала синиця, «з тієї ж безцеремонністю, з якою він віддавав мечу цілі царства». [27]

Для ХХ ст. стала характерною антимілітаристська спрямованість, особливо у міжвоєнний період. Яскравим прикладом є поезія Б. Брехта, а

саме «Я нічого не маю проти Олександра» та «Гордіїв вузол», в яких автор іронізує над видатним полководцем, який докладав занадто багато зусиль для захоплення світу і став «рабом своєї слави» та «грубіяном-руйнівником». [5, с. 40-41] У вірші 1935 р. «Питання робітника, що читає» згадано «юного Олександра» серед решти відомих історичних діячів з метою підкреслити важливість простих людей, завдяки яким була здобута слава, яку отримала тільки панівна верхівка.

У п'єсі «Допит Лікулла» під час посмертного суду римський полководець Луцій Ліценій Лукулл просить викликати в якості експерта Олександра Македонського, але йому відповідають, що в Єлісейських полях македонського царя немає, адже для світу тіней є неважливими ні слава, ні воїнські подвиги.

В. Брюсов на початку ХХ ст. захоплювався особистістю Олександра Македонського й прирівнював його до божества і присвятив йому вірші «Олександр Великий» та «Смерть Олександра».

Найвідомішим твором радянського періоду, в якому автор використав образ Олександра, є повість «Вогні на курганах» В. Яна. Письменник зображує Іскандера жорстоким завойовником, що охоплений жагою до підкорення світу. Позитивним в цьому образі є об'єднання Сходу і Заходу, вмиле керування державою та армією. Але більшою мірою Ян акцентує увагу читача на негативному боці діяльності царя та спротиву підкорених народів завойовникам.

Слід також зауважити, що особистості Олександра Македонського присвячено чимало дитячих творів, які спрямовані на формування думки юних читачів, що Олександр є найвидатнішим полководцем в історії. Наприклад, романи «Син Зевса» та «У глибині віків» Л. Ф. Воронкової, які, як зазначав професор А. С. Шофман, мають не тільки художню й пізнавальну цінність, а й історичну достовірність.

У 1976 р. друком вийшла балада «Вода безсмертя» Л. Ошаніна. Це поетичне відтворення міфу про Олександра Македонського. У даному творі наявна схильність до об'єктивізму образу Олександра.

До образу македонського царя звертається і відома англійська письменниця Мері Рено у своїй трилогії. Вона представляє Олександра з позитивного боку і як видатному полководцю, і як жорсткому, але завжди справедливому монарху, що піклується про свою державу більше, ніж про власну славу.

Слід зазначити, що постать Олександра цікавить не тільки письменників, а й режисерів. Таким чином у 1917 р. вийшов перший фільм. Окрім цього, було створено ще декілька фільмів та один китайський мультиплікаційний, дія якого відбувається в далекому майбутньому.

Найвідомішим фільмом став «Олександр» О. Стоуна 2004 р. Режисер використав найбільш відому трактовку образу героя.

Цього ж року була створена українською командою офіційна однойменна стратегічна гра за фільмом.

У 2006-2007 рр. був створений візуальний роман (жанр комп'ютерних ігор) «Fate/Zero» японською компанією Type-Moon. Одним із головних персонажів є Іскандер, який за сюжетом протистоїть царю Гільгамешу та королю Артуру. Сутність їх протистояння полягає в порівнянні їх поглядів на цілі й методи керування державою і людьми. Пізніше гра отримала анімаційну та текстову адаптацію.

3.2. Образ Олександра Македонського в творчості М. Дрюона як відображення його історіософських поглядів

Як вже було зазначено, історіософські погляди М. Дрюона формувалися під впливом його сучасників (О. Шпенглера, А. Дж. Тойнбі, Р. Арона та інших). Більш за все митця турбувала проблема осмислення місця людини, і передусім письменника, у суспільстві, яке вона сама собі визначила мірою відповідальності за події, що трапляються. [13] І тому Дрюон розглядав людину як індивіда, що здатен бути рушійною силою історії.

Слід зауважити, що, на думку письменника, така людина повинна бути незвичайною. Як ми можемо бачити з історії, більшість таких людей були незаконнонародженими. Найвідоміші з них це Тесеї – засновник Афін, Ромул – засновник Риму, Мойсей – пророк. Олександр Македонський теж один із них.

Моріс Дрюон пише з цього приводу, що «затвердження про своє надприродне походження, пророчі здібності, месіанське покликання, надзвичайна фізична витривалість, гнучкий розум, бунт проти середовища, в якому народився, конфлікт з близькими, невірноваженість характеру, вбивчі спалахи гніву, раптові зникнення, бажання підкорювати одночасно країни і жінок і панувати над ними, створення міст, імперій і вчень, дивна властивість ставати нестерпним для своїх одноплемінників, трагічний, часто передчасний кінець або закінчення життя в самотності й скорботі - ось основні риси, що більш-менш яскраво проявлялися в залежності від конкретних особистостей і епох, які із завидною постійністю відзначаються у цих незвичайних людей» [9, с. 7-8]

Образ Олександра Македонського слугує яскравим прикладом особистості, що здатна бути рушійною силою історії, та має всі основні перелічені М. Дрюоном риси незаконнонародженого. На думку письменника, доля царя Олександра здається найвражаючою серед доль «великих

позашлюбних синів давнини», бо він «належить історії, а не легенді». [9, с. 14]

Роман «Олександр Великий, або Книга про Бога» написано у формі мемуарів одного з найближчих соратників царя Олександра – Аристандра, що був оракулом правителів Македонії. Це надає автору можливість зобразити Іскандера більш об'єктивно. Таким чином читач отримує не тільки інформацію про те, яким був один з найвеличніших полководців в історії людства, що він робив і як, а й дізнається, як сучасники сприймали й оцінювали його вчинки.

Образ македонського царя представлений у романі в своєму розвитку, тобто ми одразу бачимо і наслідок, і причину. Це допомагає краще розуміти героя.

Перша частина твору присвячена історії царської родини та дитинству Олександра. Тут автор зосереджує увагу на тому, як оточення впливає на розвиток особистості, встановлення цілей та визначення головної мети життя.

Найбільший вплив на формування життєвих поглядів царевича мала його мати Олімпіада, яка отримала пророцтво, що її син буде сином бога, земним втіленням Амона, і через це вона вселила в Олександра думку про його відмінність від інших та велике призначення.

Юний царевич мав не тільки прекрасний вигляд, а й гострий розум і здібності до навчання. Окрім звичайних наук таких, як геометрія, географія, право, фізика, медицина, історія та філософія, які повинен знати майбутній правитель, мати та Аристандр вчили його як жерця культу Зевса-Амона.

До двадцяти років життєві принципи Олександра були вже сформовані. І коли він сходив на престол, він мав чітку мету підкорити собі Персію.

Інші частини роману присвячені військовим походам молодого македонського царя. У східній компанії він проявив себе як талановитий полководець. Результатами його дій стала повна зміна політичної карти світу та еллінізація Сходу. Коли на шляху до Персії Олександр потрапив до Єгипту, його з почестями зустрічали як законного царя, нащадка династії фараонів, та

відновника культу Амона-Ра. Таким чином постать македонського правителя стала символом відродження величі й могутності язичницького культу Овна. І це свідчить про його значний вплив на розвиток культури давнини.

У битвах з персами Олександр проявив себе як безстрашний воїн. Він завжди очолював атаку, незважаючи на небезпеку, що свідчило про притаманний йому бойовий азарт. Коли під час однієї з битв Олександр Македонський зустрів перського царя, його охопило відчуття контрасту – він сприйняв Дарія як протилежність собі й намагався зрозуміти його. І з цього моменту він стає одержимим ідеєю знайти і схопити свого «заклятого ворога». Через свою наполегливість в досягненні поставленої мети, він втратив багатьох своїх людей, і ще більше його воїнів полягло в індійському поході, з якого і сам Олександр дивом повернувся живим. Моріс Дрюон показує нам на прикладі македонського царя, що безліч людей може стати жертвами на шляху досягнення великих цілей особистостей – творців історії, але не зупинить їхнього руху.

У романі автор зображує Олександра Македонського не тільки як великого історичного діяча, а й як людину зі своїми недоліками. Але через те, що він є правителем держави, на нього покладається відповідальність за всі його вчинки як перед народом, так і перед історією.

Таким чином в образі Олександра Македонського Моріс Дрюон відобразив свої історіософські погляди стосовно місця людини в суспільстві та її відповідальності за свої дії.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі ми розглянули образ Олександра Македонського.

У першому підрозділі визначили в який період і як було його інтерпретовано. Переважна більшість авторів позитивно ставились до особи та діяльності царя. Це пов'язано із їх власною зацікавленістю цією харизматичною історичною постаттю та підтриманням певних поглядів на події.

Інші сприймали його негативно у зв'язку не стільки з власними уподобаннями, а скільки з тодішньою суспільною думкою. У таких авторів образ Олександра використовується для засудження або монархічної влади, або завойовницької діяльності та пов'язаного з цим поневолення простих людей. Вибір залежав від тогочасної ситуації в суспільстві.

Деякі автори намагалися сприймати образ Олександра об'єктивно. На нашу думку це найбільш правильно, бо інтерпретувати наміри та вчинки історичної постаті слід в межах тієї історичної доби, коли вона жила і діяла.

У другому підрозділі ми проаналізували образ Олександра Македонського в творчості Моріса Дрюона як відображення його історіософських поглядів.

Автор зобразив героя не тільки як видатного історичного діяча, але й як просту людину, яка не є ідеальною.

У зв'язку з тим, що він є монархом, на нього покладається відповідальність за всю його діяльність та наміри перед його власним народом та перед історією.

Таким чином автор визначає місце та роль особи в історії.

ВИСНОВКИ

Ми зазначили основні біографічні відомості, що стосуються подій, які мали вплив на творчість Моріса Дрюона.

Роман «Олександр Великий, або Книга про Бога» належить до раннього періоду творчості письменника (роман вперше було видано у 1958 р.), коли він захоплювався античністю та пізнанням особистості.

У творчості Дрюона цей твір посідає важливе місце у зв'язку з тим, що, починаючи з цього роману роздуми письменника про роль особистості в житті держави набувають форми філософських роздумів.

Проблема основної рушійної сили історії цікавила філософів починаючи з античних часів. Найбільшого розвитку вона набула у першій половині XX ст.

Серед мислителів цього періоду ми можемо виділити Карла Ясперса та Арнольда Джозефа Тойнбі як таких, що найбільше вплинули на історіософські погляди Моріса Дрюона.

Карл Ясперс у своїх роботах розглядав такі поняття як «народ», «публіка» і «маса», зазначив різницю між ними та їх вплив на хід історії. Слід зауважити, що Ясперс наголошував на тому, що, не зважаючи яке саме це утворення, на чолі завжди буде особистість.

А. Дж. Тойнбі у своїх роботах зазначає, що «творча меншість», тобто індивіди, що здатні активізувати й очолити простих членів суспільства, завдяки силі свого авторитету згодом стають «панівною меншістю».

Серед письменників найбільший вплив на Моріса Дрюона мав російський письменник Л. Толстой, завдяки якому Дрюон захопився пізнанням особистості.

Історіософські погляди М. Дрюона формувалися під впливом його сучасників (О. Шпенглера, А. Дж. Тойнбі, Р. Арона та інших). Більш за все митця турбувала проблема осмислення місця людини, і передусім

письменника, у суспільстві, яке вона сама собі визначила мірою відповідальності за події, що трапляються. І тому М. Дрюон розглядав людину як індивіда, що здатен бути рушійною силою історії.

Для реалізації своїх історіософських поглядів М. Дрюон обрав жанр художньої біографії, що дозволило розглянути постать Олександра в його розвитку як особистості та простежити його вплив на історію.

Під час створення роману М. Дрюон користувався роботами, що присвячені Олександрові Македонському, таких античних авторів, як Діодор Сицилійський, Помпей Трог, Квінт Курцій, Плутарх та Арріан Флавій, та дослідженнями на основі цих праць.

Ми визначили проблематику твору, а саме проблему співвідношення особистості і влади та проблему відповідальності особистості правителя перед історією, які є головними в романі.

Щодо сюжетно-композиційної організації роману, то він написаний у вигляді мемуарів найближчого соратника Олександра Македонського Аристандра з Тельмесса.

На початку твору ми маємо характеристику попередніх правителів Македонії, що дозволяє нам порівняти правління Олександра та попередніх царів.

Окрім власне художньої біографії, текст твору містить глави-відступи, в яких надаються пояснення та роздуми Аристандра стосовно тодішньої релігії, культури тощо.

Проаналізувавши систему образів твору, ми виділили такі групи:

- головний герой;
- ті, що мали вплив і спрямовували розвиток особистості Олександра;
- ті, що виступали як підтримка царя;
- ті, що стали контрастом для образу головного героя.

В останньому розділі ми розглянули образ Олександра Македонського в світовій літературі. Прикладами було обрано декілька творів, що належать до

різних історичних періодів та різних світових літератур. Завдяки цьому ми можемо виділити цілі, з якими використовується цей образ.

1. Представлення Олександра як зразок для наслідування. Є притаманним для античності та ХХ ст., коли знову гостро постала дискусія про роль особистості в історії.
2. Оспівування його подвигів. Дана ціль більш притаманна раннім часам, коли ще відчувався реальний вплив діяльності Олександра.
3. Засудження монархічної влади. Ціль актуальна для доби Просвітництва.
4. Засудження поневолення простого підкореного народу. Використовувалось радянськими письменниками.
5. Спосіб вираження власних історіографічних поглядів. Притаманно письменникам ХХ ст., наприклад, М. Дрюону.

У ХХ та ХХІ ст. образ Олександра починають використовувати ще й у фільмах та комп'ютерних іграх, що свідчить про жвавий інтерес до цієї історичної постаті.

Моріс Дрюон за допомогою образу Олександра Македонського виразив свій погляд на роль та місце особистості в історії.

Виконавши наше дослідження, ми можемо сказати, що рушійною силою історії є особистість, яка повинна вміти нести відповідальність за свої вчинки як перед своїм народом, так і перед історією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко Ю. И. Роль войны в человеческом обществе. Многоликая война в художественной литературе // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2009. № 2 (4). С. 21.
2. Бабаджанян А. Н. Человек и история в философии Карла Ясперса // Вестник СПбГУ. Серия 6. Политология. Международные отношения. 2009. №4. – С. 240-244. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/chelovek-i-istoriya-v-filosofii-karla-yaspersa>
3. Бойченко І. Філософія історії // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін.; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори); І. О. Покаржевська (художнє оформлення). — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. — 742 с. Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskiy_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf
4. Брехт Б. Допрос Лукулла// Брехт Б. Театр. – Т. 3. – М., 1964. – С. 89–126.
5. Брехт Б. Стихотворения. Рассказы. Пьесы. – М., 1972. – С. 40-41, 184.
6. Брюсов В.Я. Собр. соч.: в 7 т. – Т. I. – М., 1973. – С. 150.
7. Брюсов В.Я. Собр. соч.: в 7 т. – Т. II. – М., 1973. – С. 73.
8. Демидов В. П., Демидова Е. Н. Историчность социального времени // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2015. № 4 (54): в 2-х ч. Ч. I. С. 47.
9. Дрюон М. Александр Македонский, или Роман о боге / Морис

- Дрюон ; пер. с фр. А. Коротеева. – СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2019. – 416 с. – (Азбука Premium).
10. Дрюон М. Письмо европейскому дипломату // С Францией в сердце: Французские писатели и антифашистское Сопротивление 1939-1945 / сост. В. Козовой ; пер. с франц. М., 1973. – С. 498.
 11. Ерофеева Н. Е. Новеллистика М. Дрюона : на пути к историческому роману [Электронный ресурс]: монография / Н. Е. Ерофеева, Т. Е. Краутман. \– 2-е изд., стер. – М. : ФЛИНТА, 2015. – 184 с.
 12. Ерофеева Наталья Евгеньевна, Краутман Татьяна Евгеньевна Основные константы тезаурусной модели М. Дрюона // Вестник ЮУрГГПУ. 2009. №5. – С. 216-225. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnyye-konstanty-tezaurusnoy-modeli-m-dryuona>
 13. Ерофеева Наталья Евгеньевна, Краутман Т. Е. Философия истории в публицистике М. Дрюона // Знание. Понимание. Умение. 2008. №1. – С. 171-177. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofiya-istorii-v-publitsistike-m-dryuona>
 14. Жебелев С. А. Александр Великий // Александр Великий в легендах и исследованиях Востока и Запада. – М., 2000. – С. 28-29.
 15. Ивин А. А. Философия истории: Учебное пособие. – М. : Гардарики. 2000. – 557 с. Режим доступа: http://pedlib.ru/Books/3/0136/index.shtml?from_page=1
 16. Кормилов С. И. Современный словарь-справочник по литературе. – М.: АСТ, 1999. – С. 209.
 17. Краутман Т. Е. Личность и государство в романе «Божественный Александр» М. Дрюона / Т. Е. Краутман // Инновации. Инициатива. Опыт. – 2011. – №1. – С. 63-66. Режим доступа:

<https://docplayer.ru/43770951-Ministerstvo-obrazovaniya-i-nauki-rossiyskoy-federacii.html>

18. Краутман Татьяна Евгеньевна Периодизация творчества М. Дрюона: тезаурусный поход // БГЖ. 2018. №2 (23). – С. 124-127.
Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/periodizatsii-tvorchestva-m-dryuona-tezaurusnyy-podhod>
19. Краутман Т. Е. Французский исторический роман XX века: тезаурусная модель М. Дрюона [Электронный ресурс] : монография / Т. Е. Краутман. 2-е изд., стер. – М. : ФЛИНТА, 2014. – 184 с.
20. Краутман Т. Е. Цикл «Проклятые короли» М. Дрюона и концепция философии истории в творчестве писателя / Т. Е. Краутман // Автореферат дис. ... канд. Филол. Наук. – М. 2010.
Режим доступа: <https://docplayer.ru/43977811-Krautman-tatyana-evgenevna-cikl-proklyatye-koroli-m-dryuona-i-koncepciya-filosofii-istorii-v-tvorchestve-pisatelya.html>
21. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
(Nota bene)
22. Лобин Александр Михайлович Концепция истории и проблема типологии исторических произведений // Манускрипт. 2017. №12-3 (86). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontsepsiya-istorii-i-problema-tipologii-istoricheskikh-proizvedeniy>
23. Луков Вал. А., Луков Вл. А. Тезаурусный анализ мировой культуры // Тезаурусный анализ мировой культуры : сб. науч. Трудов. Вып. 1. М., 2005. С. 5
24. Манжула Оксана Владимировна Особенности изображения античного правителя в романах Мэри Рено и гора Видала // Вестник ВятГУ. 2012. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sobennosti-izobrazheniya-antichnogo->

pravatelya-v-romanah-meri-reno-i-gora-vidala

25. Манжула Оксана Владимировна Реальное и вымышленное в романах Мэри Рено (особенности художественной реконструкции античности) // Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология. 2010. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/realnoe-i-vymyshlennoe-v-romanah-meri-reno-osobennosti-hudozhestvennoy-rekonstruktsii-antichnosti>
26. Наркирьер Ф. С. Французский роман наших дней / Ф. С. Наркирьер. – М., 1980. – 342 с.
27. Пейн Т. Новые известия об Александре Великом // Прометей. Историко-биографический альманах серии «Жизнь замечательных людей». – Т. 5. – М., 1968. – С. 439-440.
28. Перевезенцева Анна Юрьевна Идеино-художественное своеобразие исторических романов М. Рено // Вестник ННГУ. 2011. №2-1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ideyno-hudozhestvennoe-svoeobrazie-istoricheskikh-romanov-m-reno>
29. Перевезенцева А. Ю. Специфика воплощения исторической личности в романах М. Рено // Вестник ННГУ. 2008. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-voploscheniya-istoricheskoy-lichnosti-v-romanah-m-reno>
30. Перевезенцева Анна Юрьевна Трилогия Мэри Рено и фильм Оливера Стоуна «Александр» // Вестник ННГУ. 2010. №4-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/trilogiya-meri-reno-i-film-olivera-stouna-aleksandr>
31. Сашина Елена Владимировна, Лыско Наталья Петровна М. Дрюон и Т. Готье: игра в историю // Вестник Псковского государственного университета. Серия: Социально-гуманитарные науки. 2015. №1. – С. 86-91. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/m-dryuon-i-t-gotie-igra-v-istoriyu>
32. Скорина Л. Аналіз художнього твору : Навчальний посібник для

- студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика) / Л. Скорина. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. – 424 с.
33. Тойнби А. Дж. Постижение истории [Электронный ресурс] [С. 255]. Режим доступа: <http://lib.ru/HISTORY/TOYNBEE/history.txt>
34. Чиглинец Евгений Александрович Рецепция мифа об Александре македонском в современном массовом сознании // Учен. зап. Казан. ун-та. Сер. Гуманит. науки. 2008. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/retseptsiya-mifa-ob-aleksandre-makedonskom-v-sovremennom-massovom-soznanii>
35. Ясперс К. Смысл и назначение истории: Пер. с нем. – М.: Политиздат, 1991. – С. 342-343. Режим доступа: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000655/index.shtml>
36. Academie-française.fr [Электронный ресурс] : [Интернет-портал]. – Электронні дані. – [Французька академія]. – Режим доступа: <http://www.academie-francaise.fr/les-immortels/maurice-druon>
37. Bourdet D. Op. cit. P. 63
38. Druon, M. Arts / M. Druon. – 1955. – 31 V. – P.7.
39. Druon, M. La dernière brigade / M. Druon. – P. : Plon, 1970.
40. Druon M. L'avenir en désarroi / M. Druon. Paris : Plon, 1968. P. 37.